

2. Vugots'kyu L. S. (2000) Psikhologicheskiye osnovy tvorcheskoy deyatelnosti/Svobodnoye razvitiye lichnosti shkolnika: filosofskiyе i psikhologo-pedagogicheskyye osnovy obrazovaniya [Psychological basis of the creativity/Natural development of the pupil's personality: philosophical and psychologic-pedagogical background of education]/Compilers V. I. Aksenova, R. G. Karandashova. Stavropol. SKIPKRO. 2000. p. 97.
3. Gilford J. (1965) Strukturnaya model intelekta/Psikhologiya myshleniya [The structural model of the intelligence/Psychology of thinking/Mental psychology] / - Moscow: Progress, 1965, 75 p.
4. Kalinina L. V. Samoilyukevych. I. V. Angliyska mova, 10-y rik navchannya, profilnyy riven' [English, 10th year of studying, profile level] / Kyiv: «Geneza», 2018, 240 p.
5. Kalinina L. V. Samoilyukevych. I. V. Angliyska mova. Your English Self 11 [English. Your English Self 11]/ Kyiv: Nash Chas, 2011, 367 p.
6. Karpjuk O. D. Angliyska mova: pidruchnik dlya 11 klasy zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [English: manual for 11th form of educational institutions of general education]/ Ternopil: Aston, 2011, 296 p.
7. Maslow A. G. Dalniye predely chelovecheskoy psikhiki [Distant bounds of the human psyche]/ A. G. Maslow; transl. from English by A. M. Tatlydaeva. – SPb.: Publishing Group «Eurasia», 1997, 430 p.
8. Morska L. I. Angliyska mova, 10-y rik navchannya, profilnyy riven' [English, 10th year of studying, profile level]/ L. I. Morska. – Ternopil: Aston, 2018, 288 p.
9. Navchalni programy z inozemnykh mov 10-11 klasy [School curriculum of Foreign Languages for 10-11th forms] – 2017. – Mode of access: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>.
10. Evans V. Prime Time 4 / V. Evans, J. Dooley. – Newbury: Express Publishing, 2012. – 208 c.
11. Evans V. Upstream. Intermediate / V. Evans, J. Dooley. – Newbury: Express Publishing, 2002. – 222 c.
12. Harris M. Opportunities. Intermediate. Students' book / M. Harris, D. Mower, A. Sikorzhyńska. – Harlow: Longman, 2000. – 128 c.
13. Torrance E.P. Guiding creative talent. Englewood Cliffs / E.P. Torrance. - NY.: Prentice-Hall, 1962. – 278 p.
14. Two Trees Talking [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.stuartstories.com/activities/twotreestalking.html>

Статья посвящена исследованию особенностей формирования умений креативного мышления учащихся старших классов на основе интерактивных технологий. Констатируется, что креативность является одной из ключевых компетенций в концепции Новой украинской школы, что обуславливает необходимость развития у учащихся умений креативного мышления. С целью доказательства эффективности использования интерактивных технологий для развития данного типа мышления авторами были проанализированы учебники по английскому языку, рекомендованные Министерством Образования и Науки Украины. Результаты показали, что в данных учебниках содержится недостаточное количество упражнений интерактивного характера на развитие умений креативного мышления. В статье представлена поэтапная методика формирования креативных умений с соответствующими интерактивными технологиями.

Ключевые слова: новая украинская школа, креативность, креативное мышление, креативные умения, интеракция, интерактивные технологии.

The article deals with one of the main competences of a New Ukrainian School – the development of creative thinking. The authors analyse modern works on the problem given, study the peculiarities of senior learners creative thinking skills on the basis of interactive techniques and come to the conclusion of the modern society's needs of creative personalities of the 21st century who strive to create new ideas in various fields and solve problems in an unconventional and qualitative way. It is established that senior learners acquire a good level of language competence, have a definite speech experience, gain the skills of communication and can work in groups. By creative thinking the authors understand the non-standard way of thinking, which activates the creative abilities of a senior learner, the ability to produce new ideas and create new products. It is stressed in the article that the authors believe that interactive techniques may be effective for the development of the creative thinking skills because by interacting with each other in pairs, groups or teams, students do not only improve the level of language, but also develop the skills of interpersonal and group communication in real life situations, learn to solve pedagogical problems creatively and prepare for future interaction with potential secondary school learners. The article features the results of the Ukrainian and foreign authors' English textbooks, recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine. The obtained data showed that the textbooks contain insufficient number of interactive techniques as well as insufficient communicative minimum for the development of creative thinking skills of senior learners. The article focuses on the characteristics of interactive techniques in different modes, which correspond to certain stages of creative thinking formation.

Key words: New Ukrainian School, creativity, creative thinking, creative skills, interaction, interactive technologies.

УДК 159.955:37.011.3-057.874(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-145-148

Кузьма-Качур Марія Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,

Бейко Людмила Василівна,
студент,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті проаналізовано погляди та розглянуто основні напрямки психолого-педагогічних досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців щодо розвитку проблеми формування критичного мислення молодших школярів. Обґрунтовано актуальність та зростання інтересу до означеної проблеми у зв'язку з упровадженням Концепції Нової української школи в освітній процес.

Ключові слова: критичне мислення, погляди науковців на формування критичного мислення у молодших школярів.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство – це період високих технологій, що потребує від освіти формування компетентної, творчої та активної особистості. Нині можна визнати, що причиною гальмування демократичного розвитку суспільства є

не готовність молодих людей до свідомої участі в цьому процесі, нездатність самостійно і критично осмислювати складності реального життя. Наявність чи відсутність вищезгаданих рис впливає певною мірою на розвиток усіх сфер діяльності країни.

Критичне мислення є чинником формування демократичного способу життя. Фундаментом розвитку критичного мислення є початкова школа. На думку міністра освіти і науки України Л. Гриневич, школа має готувати учнів до життя, що можливо через формування в школярів умінь критично мислити, працювати у команді, розв'язувати проблеми, самостійно шукати, аналізувати інформацію. То ж ми бачимо актуальність проблеми в тому, що перед сучасною школою постає завдання сформувати особистість незалежну, вільну, здатну самостійно осмислювати явища навколишньої дійсності, відстоювати свою власну думку перед будь-ким і будь-де; людину, якою не можна маніпулювати, яка не боїться мислити, оцінювати, порівнювати.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Є чимало досліджень, автори яких тією чи іншою мірою обґрунтовують важливість та визначають можливість розвитку окремих ознак критичного мислення навіть у молодшому шкільному віці. Технологія розвитку критичного мислення учнів упроваджується у багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні (К. Баханов, О. Белкіна-Ковальчук, С. Блум, І. Бондарук, Т. Воропай, С. Мирошник, О. Пометун, Л. Терлецька, С. Терно, О. Тягло та інші). Особливе місце розвитку критичного мислення у молодших школярів відведено в навчально-методичному посібнику «Нова українська школа. Порадник для вчителя», де виділено основні вміння критично мислячої людини: оцінювати надійність джерел інформації; виділяти необхідну інформацію та обробляти її; аналізувати та оцінювати власні чи чужі висловлювання, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання; ставити запитання з метою одержання точнішої інформації або її перевірки; розглядати проблеми з різних точок зору та порівнювати різні позиції і підходи при їх вирішенні; висловлювати власну позицію, влучно обирати мовленнєві засоби для побудови висловлювань; приймати обґрунтоване рішення» [1, с.74].

Мета статті: здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури сучасних українських і закордонних науковців із проблеми формування критичного мислення молодших школярів.

Результати дослідження. Процес засвоєння і застосування учнями знань залежить від мислення. Основними ознаками мислення молодших школярів є його конкретність та образність. Конкретність виявляється у способі розв'язку розумової задачі через застосування знань про означені словами конкретні предмети, їх зображення або уявлення. Образність – у способі відображення істотних властивостей об'єктів (їх частин, процесів, явищ) і сутності їх структурного взаємозв'язку. Відповідно до реформ, які відбуваються в сучасній освіті, школа покликана виробити в кожного учня звичку брати активно участь у вирішенні важливих питань життя колективу, вміння аналізувати явища та події, формувати, висловлювати і відстоювати свою думку, поважати думку інших людей. Одним із шляхів вирішення поставлених завдань є формування у молодших школярів критичного мислення.

У психологічних та педагогічних дослідженнях з проблем розвитку мислення та пізнавальної активності учнів початкових класів досить аргументовано зроблено висновки про широкі можливості розвитку дитячого мислення в умовах освітнього середовища. З метою застосування досвіду науковців у психології та педагогії в сучасних умовах здійснимо ретроспективу досліджень означеної проблеми. Досліджуючи проблему формування критичного мислення у школярів, ми виявили зростання інтересу у психологів і педагогів з кінця XIX – початку XX ст. Глибокому аналізу практики школи того часу стосовно розвитку критичного мислення піддає М. Добролюбов. Дуже актуально нині є думка науковця про те, що не слід вимагати від нових поколінь безумовного, сліпого підкорення думкам попередніх поколінь. Він звертає увагу на те, що внаслідок відсутності самостійності в судженнях і поглядах, вічного незадоволення в глибині душі, млявості і нерішучості у діях, нестачі сили волі, щоб противитися стороннім впливам, формуються в особистості такі риси як легковажність і підлість, нестача твердого і ясного усвідомлення свого обов'язку і неможливість внести в життя

що-небудь нове, більш досконале, відмінне від раніше встановлених порядків [2, с.145].

У цей же період активно була діяльність Л. Толстого. Його педагогічна система являла собою протест проти офіційної школи і педагогіки, які були пронизані духом авторитаризму, пригнічення активності, самостійності і творчості учнів. Великий педагог відстоював основні теоретичні положення, створеної ним педагогічної системи, орієнтовані: на нові підходи до розгляду природи дитини, на повагу до особистості школяра, на протест проти пригнічення її активності і самостійності, на творчий підхід до знаходження шляхів і засобів виховання. Л. Толстой вважав, що важливо навчити учня в школі самостійно творити інакше в житті він буде тільки копіювати та повторювати [3].

Слід відзначити, що в цей період певна частина дослідників, серед яких є і видатні вчені (С. Рубінштейн, Ж. Піаже), певною мірою скептично ставилися до можливостей формування в учнів початкових класів критичного мислення. Так, С.Рубінштейн зазначає, що критичність – ознака лише зрілого розуму [4, с.323]. Ж.Піаже підкреслював, що дитина на ранніх етапах розвитку через відсутність в неї вміння поставити себе на позицію іншої людини не відчуває потреби в обґрунтуванні своїх роздумів і пошуку в них суперечностей. Хід роздумів дитини не співвідноситься з мислительною діяльністю навколишніх.

Активно в цей період була діяльність А.Біне. Уже в перших роботах науковцем звертається увага на вивчення критичного мислення. Проте у своїх дослідженнях науковець вивчав реакцію дітей на абсурдні вислови. На його думку, відсутність критичного ставлення дітей до абсурдних висловів є не тільки результатом слабого вміння мислити, але й часто це пов'язано з боязливостю, повагою, довірою до авторитету дорослих. Такий підхід до організації дослідження критичного мислення не завжди знаходив прихильників.

У другій половині XX століття активізувалися дослідження стосовно критичного мислення в молодших школярів. Серед наукових доробок виділяються праці Л. Виготського. Концепція Л. Виготського про рівень інтелектуального розвитку, який відбиває вже сформовані розумові властивості дитини, і вчення про «зону найближчого розвитку», що визначає можливе просування розумової діяльності на найближчий період підтверджує можливість формування критичного мислення молодших школярів. Згідно з теорією науковця про зону найближчого розвитку, навчальну діяльність слід будувати такою, яка б йшла на крок вперед від розвитку дитини» [5, с.29-36].

Важливе значення для нашого дослідження мають ідеї та досвід В. Сухомлинського, який ставить вимогу виховувати в учнів прагнення пізнавати навколишній світ; виконувати складні розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, бачення причинно-наслідкових зв'язків тощо; самостійно без зовнішнього тиску оцінювати явища навколишньої дійсності; вміння доказово відстоювати свої думки й погляди; прагнення власною розумовою та іншою працею щось довести, утвердити, відстояти; спостерігати, досліджувати, робити власні висновки з явищ навколишнього життя, з довідкової літератури, наукових журналів тощо. Великий педагог розглядає критичне мислення як складову частину розумового виховання. Свідченням цього є одне з його визначень розвинутого розуму: «...допитливість, тобто активне ставлення до явищ навколишнього життя, прагнення пізнавати і знати; системність, тобто цілеспрямований вибір об'єктів пізнання, понять, висновків; місткість; дисциплінованість, гнучкість, самостійність, критичність» [6, с.208]. Формуванню критичного мислення сприяли «уроки мислення» в природі, які проводив з дітьми В. Сухомлинський. Таким чином, він стверджує можливість формування критичного мислення у молодших школярів. Цей період відзначається більш конкретизованими дослідженнями та висновками щодо шляхів формування та розвитку окремих елементів критичного мислення. У дослідженнях С. Блума, Д. Ельконіна, В. Давидова, Н. Левітова, А. Люблінської, О. Проскури, О. Тягло та ін. відзначено, що головна риса молодших

школярів – опора на наочні, конкретні образи навколишніх предметів. Таке мислення ще досить слабке у створенні абстрактних понять, логічних роздумів і доведень. Мислячи конкретно, учні початкової школи схильні багато що розуміти буквально. Водночас, науковці [5; 8] зазначають, що молодші школярі мислять іноді дуже категорично, їх судження виражаються у категоричній позитивній або негативній формі й не завжди бувають доказовими та критичними. Досвід показує, що власний приклад вчителя у висловлюванні суджень сприяє формуванню в молодших школярів вміння будувати та висловлювати аргументовано свої судження, яке є одним з головних чинників розвитку критичного мислення.

Можливість формування критичного мислення у молодших школярів зумовлена також їх прагненням до самостійних дій. Д. Ельконін зазначав, що в цьому віці відбувається емансипація від дорослого, при якій дорослий виступає як зразок дій, і разом із тим у дітей виникає тенденція діяти самостійно, але як дорослий [7, с.200-201]. Науковець відзначав, що вже до 7 років у дітей формується здатність до критичної і, в цілому, адекватної самооцінки в конкретній сфері значимої діяльності (навчання). Проте самооцінка ж за індивідуально-психологічними характеристиками відстає від неї в плані критичності й адекватності.

У 70-х роках ХХ ст. філософом освіти М. Ліпманом була розроблена цілісна система розвитку критичного мислення учнів і студентів, яка, зокрема, використовується у школах України. В основу розвитку критичного мислення, за М. Ліпманом, покладено спеціальні філософські романи проблемного характеру, які розраховані на дітей різного віку, починаючи від молодших школярів до старшокласників. Основна процедура навчання критичному мисленню на уроці полягає в колективному обговоренні цих текстів. У контексті розробки шляхів формування критичного мислення учнів початкових класів доцільно використовувати результати досліджень О. Скрипченко, викладені в роботі «Розумовий розвиток молодших школярів». Автор виділяє ознаки, за якими можна робити висновок про розумовий розвиток дитини в процесі засвоєння нею навчального матеріалу: якість знань, уміння застосувати відоме в щоденній навчальній роботі; орієнтація в матеріалі, що вивчається; здатність самостійно набувати знання; знаходити нові прийоми навчальної роботи; вміння ставити запитання, які логічно випливають з відомих у задачі співвідношень; виділяти потрібні та зайві дані у спеціально підібраних текстах [8, с.9]. О. Скрипченко вважає, що критичність мислення – це вміння об'єктивно оцінювати власні й чужі судження, свою і чиясь діяльність, її слід розвивати, починаючи з першого класу, вважає автор, а спеціальні завдання на розвиток критичної думки треба давати в 2 і 3 класах [8, с.46].

Для успішного формування критичного мислення важливими є наявність та розвиток в учнів проблематичних суджень, коли школяр не тільки ставить запитання, з'ясовуючи причини того чи іншого наслідку, а й вміє знаходити на них відповіді. Така діяльність спонукає до розвитку критичного мислення. О. Савченко зазначає, усе що можна дослідити самостійно, учні хочуть побачити, перевірити, випробувати – у них надзвичайно висока зовнішня і внутрішня пізнавальна активність [9, с.27]. Вони поступово оволодівають такими мислительними операціями, як аналіз, виділення основного, порівняння предметів; узагальнення істотних ознак і виділення неістотних тощо. Таким чином, О.Савченко звертає увагу на основні ознаки формування критичного мислення молодших школярів. Розвиток критичного мислення молодших школярів тісно пов'язаний із формуванням в них пізнавальних інтересів. Н. Бібік у своїх дослідженнях визначила рівні розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів, нею дана характеристика різних видів запитань учнів та динаміка

зміни їх змісту, який суттєво впливає на розвиток знань, формування поглядів школярів. На основі аналізу запитань учнів Н. Бібік робить висновок про те, що від класу до класу зменшується кількість непродуктивних запитань, які спрямовані на уточнення, розпізнавання об'єкта, з'ясування функцій предмета. Натомість збільшується питома вага продуктивних запитань, на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між предметами і явищами, оцінювання вчинків тощо [10, с.102-103]. Науковець звертає увагу на те, що в школах багатьох країн світу є спеціальні курси, де учні відшліфовують свої здібності критично мислити, спостерігати, ясно і впевнено висловлювати судження. Метою курсів є вироблення таких умінь: спостерігати, сортувати, вимірювати, міркувати, передбачати, спілкуватися; знаходити різні шляхи у досягненні результату; запитувати та уважно вислуховувати відповіді [10, с.175].

В останні роки проводились дослідження, які підтверджують можливість формування у школярів початкових класів більш складних якостей, які забезпечують, обумовлюють розвиток критичного мислення. Наприклад, В. Зайцев ставить питання про особисту свободу як пріоритетну мету сучасної початкової освіти. На думку О. Белкіної, розвиток певних елементів критичного мислення в учнів початкових класів дає міцну основу і значно полегшує розвиток критичного мислення в подальшому. Тому варто ретельно добирати вправи й розвивати лише «певні елементи критичного мислення», аби не зашкодити психіці дитини (скласти орієнтовний план, поставити в порядку важливості, порівняти, зіставити). Адже в цьому віці в дітей переважає егоцентризм, відкритість до будь-якої інформації, довіра до вчителя, готовність до заучування [11]. Л.Бондар, В.Гарковець, О.Митник звертають увагу на навчальну співпрацю вчителя та учнів початкових класів. Поряд з цим, досліджуються явища, які гальмують розвиток вільної та незалежної особистості школярів, розглядаються різні види педагогічного насильства (Д.Левітес). Дослідження А. Байрамова спрямоване на вивчення особливостей розвитку критичного мислення в учнів початкових класів, які з'ясовуються при розв'язанні спеціальних завдань – виявлення нісенітниць, помилок, деформацій в змісті малюнків і текстів тощо. Також науковець відзначає, що розвиток самостійності та критичності мислення відбувається не сам по собі, а під впливом навчання й виховання.

Процес формування та розвитку критичного мислення є однією з інноваційних педагогічних технологій, що забезпечує перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, де основна увага зосереджується на трансформацію здобутих знань, умінь і навичок, життєвого досвіду в предметні компетенції. Учні не отримують навичок критичного мислення автоматично, вони формуються і розвиваються при певній систематичній організації. Системне запровадження цієї технології в школі призводить до того, що всі учні поступово опановують уміння самостійно вчитися, критично мислити, використовувати свої знання у повсякденному житті.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз психолого-педагогічних джерел, які стосуються проблем розвитку критичного мислення у школярів і, зокрема в учнів початкових класів, свідчить про її актуальність, особливо в період запровадження Нової української школи. Саме завдяки критичному мисленню традиційний процес пізнання знаходить індивідуальність і стає свідомим, безперервним та продуктивним. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі головних ознак формування процесу критичного мислення молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Порадник для вчителя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>, вільний.
2. Добролюбов Н. А. Избранные педагогические произведения. / Н. А. Добролюбов – М.: Изд-во Академии педагогических наук РСФСР, 1952. – 735с.

3. Толстой Л.Н. О народном образовании / Л.Н. Толстой // Педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 1989. – 544с.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. / С.Л. Рубинштейн– СПб.: Питер Ком, 1999. – 720с.
5. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. / Л.С. Выготский– СПб.: Союз, 1997.– 224с.
6. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори. – К., 1977. – Т.4. – 638с.
7. Эльконин Д.Б. Психологическое развитие в детских возрастах. / Д. Б. Эльконин – М.: Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995.– 416с.
8. Скрипченко О.В. Розумовий розвиток молодших школярів. / О. В. Скрипченко – К.: Знання, 1971.– 48с.
9. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. / О.Я. Савченко– К., 1982. – 176с.
10. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1998.– 380с.
11. Белкіна О.В. Критичне мислення учнів початкових класів (Закінчення) / О.В. Белкіна// Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 5. – С. 37 – 40.

References

1. Nova ukrayins'ka shkola. Poradnyk dlya vchytelya [New Ukrainian School. Teacher's Guide]. [online] Available at: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
2. Dobrolyubov, N. A. 1952. *Yzbrannye pedahohycheskye proizvedeniya* [Selected pedagogical works]. Moscow: Publishing House of the Academy of Pedagogical Sciences of the RSFSR.
3. Tolstoy, L.N. 1989. O narodnom obrazovanii [On public education]. In: *Pedagogical writings*. Moscow: Pedagogy.
4. Rubynshtein, S.L. 1999. *Osnovy obshchei psikhologii* [Basics of general psychology]. St. Petersburg: Peter Kom.
5. Vyhotskiy, L.S. 1997. *Voprosy detskoy psikhologii* [Issues of child psychology]. St. Petersburg: the Union.
6. Sukhomlyns'kiy, V.O. 1977. *Pavly's'ka serednya shkola* [Pavlyska secondary school]. In: *Selected Works*. Kiev. T.4.
7. El'konyn, D.B. 1995. *Psikhologicheskoe razvitiye v detskiykh vozrastakh* [Psychological development in childhood ages]. Moscow: «Institute of Practical Psychology» Publishing House, Voronezh: NPO «MODEK».
8. Skrypchenko, O.V. 1971. *Rozumovyy rozvytok molodshykh shkolyariv* [Intelligent development of junior pupils]. Kyiv: Knowledge.
9. Savchenko, O.Ya. 1982. *Rozvytok piznaval'noyi samostiynosti molodshykh shkolyariv* [Development of cognitive autonomy of junior pupils].
10. Bibik, N.M., 1998. *Formuvannya piznaval'nykh interesiv molodshykh shkolyariv* [Formation of cognitive interests of junior pupils]. Doctor of Pedagogical Sciences. Kiev.
11. Byelkina, O.V., 2005. *Krytychne myslennya uchniv pochatkovykh klasiv (Zakinchennya)* [Critical Thinking of Elementary Students (ends)]. *Practical Psychology and Social Work*, 5, pp. 37–40.

В статті проаналізовані взгляды и рассмотрены главные направления психолого-педагогических исследований зарубежных и отечественных ученых по проблеме развития, формирования критического мышления младших школьников. Актуальность и растущий интерес к проблеме в связи с внедрением Концепции Новой украинской школы в учебный процесс.

Ключевые слова: критическое мышление, взгляды ученых на формирование критического мышления в младших школьников.

The article has analyzed the views and considered the main directions of psychological and pedagogical researches of foreign and national scientists concerning the development of the problem of formation of critical thinking of junior pupils. Investigating the problem of forming critical thinking in schoolchildren, increase in the interest of psychologists and educators from the late nineteenth and early twentieth centuries to the present was revealed. In psychological and educational researches on the problems of thinking and cognitive activity of primary school pupils sufficiently reasoned conclusions on the opportunities of the child's thinking in today's educational environment. In order to use the experience of researchers in psychology and pedagogy we have conducted a retrospective study of definite problem. We have substantiated the urgency and growing interest in the development of critical thinking of junior schoolchildren in connection with the introduction of the Conception of the New Ukrainian School in the educational process. Pupils do not receive critical thinking skills automatically, they are formed and developed with a certain systematic organization. In recent years, research has been carried out to improve the system of exercises, techniques and, as a result, an advanced technology for the development of critical thinking. It is through critical thinking that the traditional process of cognition finds an individuality and becomes conscious, continuous and productive.

Key words: critical thinking, scientific viewpoints on the formation of critical thinking among junior pupils.

УДК 37.012.1; 37.03; 378.013.42

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-148-151

Маргітїч Агнета Іванівна,
аспірант,

Мукачівський державний університет, м. Мукачєво

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ВИХОВНИЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У статті висвітлено питання освітнього середовища та виховного простору коледжу і вплив їх на формування особистості фахівця. Наголошено, що у формуванні особистості визначальним стає організаційна культура освітнього закладу, тобто набір прийомів і правил вирішення проблем зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції працівників, правил, що виправдали себе в минулому і підтвердили свою актуальність, система відносин, цінностей, правил, норм, традицій, знаків, установок, що визначають стратегію розвитку поведінки в різних умовах та обставинах. Здійснено аналіз виховної роботи Коледжу Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II (м. Берегово Закарпатської області), що спрямована на орієнтацію майбутніх фахівців, зокрема студентів спеціальності «Соціальна робота», на засвоєння моральних гуманістичних цінностей та управління ними у своєму житті й майбутній професійній діяльності. Зроблено висновок, що освітнє середовище закладу вищої освіти як духовна спільність постає в міжсуб'єктній взаємодії і сприяє професійно-особистісному становленню майбутнього фахівця, стрижнем якого є ціннісна спільність і традиції ЗВО.

Ключові слова: організаційна культура, освітнє середовище, виховний простір, середовищний підхід, майбутній фахівець, педагог, заклад вищої освіти.